

процесів, що забезпечують їх засвоєння. За таких умов вироблення граматичного уміння відбувається в мовленнєвих актах, у мовленнєвій діяльності з опорою на розвиток когнітивних здібностей, а мовна підготовка майбутнього вчителя нефілологічних гуманітарного профілю має бути зорієнтована на забезпечення знань про мову й мовлення для задоволення пізнавальних потреб мовної особистості, для підвищення її інтелектуального потенціалу, мисленнєвого, культурного та морального розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белова А.Д. Языковые картины мира в рамках когнитивно-дискурсивной парадигмы // Культура народов Причерноморья. – 2002. – № 29. – С. 17–23.
2. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. – М.: Русские словари – М., 1997.
3. Герасимов В.И., Петров В.В. На пути к когнитивной модели языка // НЗЛ. Вып. 23: Когнитивные аспекты языка. – М.: Прогресс, 1988. – С. 5–11.
4. Демьянков В.З. Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретирующего подхода // Вопросы языкознания. – 1994. – №4. – С. 17–33.
5. Каныгин Ю.М. Основы когнитивного обществознания (Информационная теория социальных систем). – К.: Укр. Академия информатики, 1993.
6. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства: Підручник. – К.: Вид.центр “Академія”, 2006.
7. Колшанский Г.В. Логика и структура языка. – М.: Высш. шк., 1965.
8. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник. – К.: Вид.центр “Академія”, 2003.
9. Краткий словарь когнитивных терминов. Кубрякова Е.С. Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л.Г – М.: МГУ, 1996.
10. Кубрякова Е.С. Части речи с когнитивной точки зрения. – М.: РАН, 1997.
11. Лихолай Г.Л. Епістемологія і когнітологія у співвідношенні їх лінгвістичних вимірів / Культура народів Причорномор'я. – 2003. – № 42. – С. 113-116.
12. Лурье С.В. Историческая этнология. – М.: Высш. шк., 1997.
13. Микешина Л.А., Опенков М.Ю. Новые образы познания и реальности. – М.: РОССПЭН, 1997.
14. Митрополит Іларіон. Наша літературна мова. Як писати і говорити по-літературному. – Вінніпег, 1959.
15. Пентилюк М., Нікітіна А., Грошкіна О. Концепція когнітивної методики навчання української мови // Дивослово. – 2004. – №8. – С. 5 – 9.
16. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль. – К.: Наукова думка, 1978.
17. Сепир Е. Положение лингвистики как науки // Звегинцев В.А. История языкознания XIX–XX веков в очерках и извлечениях. – М., 1964. – т.1. – С. 37.
18. Українська мова. Енциклопедія / Русанівський В.М., Тараненко О.О., Зяблюк М.П. та ін.. – К.: Укр. енциклопедія, 2000.

УДК 37.0+37.03

Прокопів Л.М.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВНЗ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано різноманітні підходи до наукової творчості студентів у педагогічних вищих навчальних закладах України.

The article analyzes various approaches to student's scientific creative activity in pedagogical higher educational institutions of Ukraine.

Болонська декларація ставить перед усією громадськістю України нові вимоги до науки і освіти в цілому, і головне, до творчості молоді в ВНЗ, де не лише формуються майбутні науковці, а й педагоги. Новітні орієнтири науково-технічного, соціального та культурного поступу України спираються на результати якісних змін майбутніх поколінь з високим інтелектуально-творчим потенціалом задля внесення позитивних зрушень у

соціальний прогрес країни. Вони передбачають реалізацію науково обґрунтованих підходів до модернізації системи освіти.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій зумовлює переосмислення підходів до навчання у вищій педагогічній школі України, спрямованих на підготовку нової генерації молодих людей, здатних приносити користь не лише Україні, а й Європі в цілому [1].

Зауважимо, що не дивлячись на певні відмінності, країни, учасниці Болонського процесу єдині у прагненні уповільнити надмірну диференціацію у сфері вищої освіти, в тому числі і педагогічній. Навчання, виховання і розвиток студента – це завдання, які ставляться не тільки перед педагогічними ВНЗ, вони вимагають розробки та впровадження новітніх організаційних форм, методів, прийомів.

Увагу до творчої діяльності студентів прикуто в низці державних актів щодо освітньої політики України загалом. Насамперед це визнано Державною національною програмою “Освіта” (Україна XXI століття) [3], Законом України “Про освіту” [4],

Науковці (С. Гончаренко, К. Левківський, В. Майборода О. Савченко, М. Сметанський та ін.) виділяють певні загальні тенденції розвитку педагогічної освіти: диверсифікація вищих навчальних закладів; ступеневість рівнів вищої освіти; кількісне зростання контингенту студентів; впровадження інноваційних методик; трансформація змісту освіти праці; інтеграція освіти, науки та школи.

Проблемою підготовки вчителя до інноваційної діяльності займаються І. Богданова, І. Дичківська, П. Лузан, В. Кремень, О. Пехота, С. Сисоєва та ін. Сучасна вища школа, на думку дослідників, покликана готувати фахівців, здатних творчо мислити, і соціально орієнтованих. Ідеться про необхідність формування не лише носія певних знань, а й творчої особистості, здатної використовувати отримані знання для конкурентоспроможної діяльності у будь-якій сфері суспільного життя [5].

Серед важливих напрямів розвитку сучасної вищої педагогічної підготовки вченими (А. Алексюк, І. Бех, В. Журавський, Т. Левченко, В. Луговий та ін.) визначено: фундаментальну, фахово-теоретичну і практичну підготовку, професійно-творчий підхід до навчання і виховання майбутніх педагогів, створення умов і можливостей для науково-дослідної роботи; виявлення творчих здібностей і обдарувань студентської молоді, розвитку мотивації та готовності до здобуття освіти впродовж усього життя.

Саме тому метою нашої статті є аналіз різноманітних підходів до наукової творчості студентів у педагогічних ВНЗ:

Нове тисячоліття вимагає переосмислення вимог до підготовки педагогів. Серед необхідних виділимо: високий професіоналізм, досконале володіння новітніми інформаційними технологіями, достатній рівень інтелекту, знань та вмінь, високий рівень розвитку творчих здібностей, професійна мобільність та адаптація до світового інформаційного простору.

Найскладнішим залишається питання організації процесу творчого розвитку студентів. На жаль, науково-дослідні центри нового типу, що виникли внаслідок інтеграції науки, освіти і практики, своїми основними напрямками діяльності вбачають розробку нових ідей, технологій, підготовку кваліфікаційних кадрів, в Україні лише починають свій розвиток.

Дослідження розвитку творчих здібностей студентів ВНЗ України показало, що переважна більшість студентів не завжди здатна адаптуватися до творчості. Наприклад, серед опитаних студентів педагогічного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника лише 21-23% опитаних респондентів при виборі завдань намагались творчо вирішити наукову проблему.

На кращій позиції є науково-дослідна робота студентів, яка проводиться позанавчальним процесом. Сучасні дослідники В. Шейко, Н. Кушнарєнко стверджують, що науково-дослідна робота студентів позанавчальним процесом „є одним із найважливіших засобів формування висококваліфікованих фахівців”. Мається на увазі участь студентів у роботі наукових гуртків, проблемних груп, творчих секцій, лабораторій; виконання ними

держбюджетних або госпрозрахункових наукових робіт, проведення досліджень у межах творчої співпраці кафедр, факультетів тощо [7].

На сьогодні, як і в кінці ХХ ст. вона організовується через залучення студентів до наукових гуртків, науково-дослідницьких груп, наукових семінарів, студентських міжвузівських наукових об'єднань, кафедральних проблемних груп тощо. Щоправда, саме такий напрям дослідницької роботи студентів сьогодні у педагогічних ВНЗ України часто носить формальний характер.

Як свідчать дані проведеного нами дослідження, лише 13% студентів, залучених до НДРС показують вагомі досягнення у науці (перемоги у всеукраїнських, міжнародних олімпіадах, форумах тощо). Але в той же час можна стверджувати, що ці студенти мають високий рівень творчого потенціалу. Їх роботи є нестандартні, характеризуються новизною вирішення проблем; діяльність – активністю і динамічністю.

Саме тому, розглядаючи нові вимоги до проектування освітніх систем в умовах входження до Болонської декларації розвиток сучасної вищої педагогічної освіти України повинен моделюватися на загальній психолого-педагогічній основі.

Виділимо основні підходи до наукової творчості студентів у педагогічних ВНЗ:

- вивчення особливостей навчання, виховання, мотивів діяльності творчих особистостей;
- діагностику творчих здібностей;
- вироблення тренінгів творчості.

Розглядаючи потенціал особистості як соціально-психологічну індивідуальну ієрархію творчих інтелектуальних функцій, емоційно-вольових якостей, новоутворень характеру, які створюють об'єкту можливість для пошуку нових оригінальних ідей, вибору шляхів для їх теоретико-практичного впровадження, як один із шляхів розвитку творчості молоді можна розглядати неперервне цілеспрямоване фахове навчання і педагогічна практика.

Важливою тут є профорієнтаційна робота з учнями старших класів стосовно вибору майбутньої професії педагога. Починаючи з перших років навчання у ВНЗ, вирішальною ланкою у самовизначенні особистості педагога є педагогічна практика, яка, на жаль, відсутня на перших курсах навчання у педагогічних ВНЗ.

Вагомою у педагогічному ВНЗ є ідея творчої активності особистості. В українському педагогічному словнику зазначається, що „творчість педагогічна – оригінальний і високоефективний підхід учителя до навчально-виховних завдань” [2: 327]. Творчість – це процес активний. У ній особа сама створює умови та долає перешкоди, формуючи нові якості особистості. Саме завдяки самореалізації, яка стає суб'єктивним змістом праці студента у випадку вільної свідомої діяльності в процесі навчання, кожен студент шукає власні потенційні можливості, розвиває свій творчий потенціал.

Аналіз біографічних даних викладачів та студентів педагогічних ВНЗ показав, що творчий потенціал педагога виявляється не лише в професійній діяльності, а самореалізацією, самоутвердженням через самовираження і власне життя. Зауважимо, що творча суть особистості є інваріантною у самому процесі життя.

Творча навчальна діяльність студентів, навчальна науково-дослідницька діяльність мають однакову структуру – пошук та відбір найбільш значущого, досягнення на основі аналізу і пошуку чогось якісно нового. При цьому, найбільш сприятливою є така структура творчої дослідницької діяльності студента є: ідея – бажання – зацікавленість – ентузіазм – формулювання проблеми – пошук інформації – розв'язання конкретних наукових завдань.

Таким чином, починаючи з першого курсу навчання у педагогічному ВНЗ, студент повинен бути зорієнтований на мотивацію. „Для того, щоб людина, яка навчається, дійсно включилася до творчої роботи, щоб завдання, поставлені перед нею протягом навчальної діяльності, були не тільки зрозумілі, але і внутрішньо прийняті нею” [6].

Безумовно, що важливим напрямом дослідження творчого потенціалу студентів є їх безпосередня співпраця з аспірантами, участь у відомих наукових школах.

Тестові завдання для студентів 1-3 курсів гуманітарних спеціальностей, а також аналіз їх успішності дозволили зробити такі висновки:

- серед інтелектуальних здібностей студентів педагогічного ВНЗ виявлені такі, як асоціативність, критеріальність мислення. Однак вони не зуміли нестандартно вирішувати творчі завдання, відмовитись від нав'язаної ідеї тощо;
- серед комунікативних здібностей найбільш яскравими були здатність до співпраці, взаєморозуміння тощо;
- в групі мотиваційно – творчої активності не виявлено здатність студентів до самовиховання власних здібностей, вони опирались на ідеї наукового керівника;

Усе це підтверджує думку про важливість розвитку творчості студентів для майбутньої вдалої професійної діяльності. При цьому вже сам студент може створювати нові, оригінальні ідеї, гіпотези тощо.

Вагомою для вирішення проблеми організації науково-дослідної роботи студентів є мотивація та психологічна підготовка особистості студента до свідомого вибору певного виду творчості. Серед методів творчої активності науковці виділяють ті способи взаємно пов'язаної діяльності, які дозволяють зняти або ослабити бар'єри між свідомістю та несвідомим. Тому у практиці навчання у педагогічних ВНЗ поширеними є тренінги творчості, які спрямовані на переборювання стереотипів сприйняття, вивільнення підсвідомого, розвиток чутливості до суперечностей, яка лежить в основі діалектичного мислення.

Доцільним є евристичні прийоми, які вирізняються спрямованістю на розвиток певних можливостей мислення, а не на рішення різних типів творчих задач, тобто навчання набуває все більше неспецифічного характеру, не прив'язуючись до конкретної задачі.

Розвитку творчої активності студента сприяють також:

- діяльність студентських науково-педагогічних гуртків;
- пропаганда наукової творчості через телебачення і в науково-популярній літературі;
- контакт молоді з кращими дослідженнями вчених та винахідників минулих років.

Ефективність професійно-творчої підготовки фахівця педагогічного (та й не тільки) ВНЗ залежить від запровадження рейтингової системи оцінки наукових досліджень та урахування при організації навчального процесу основних закономірностей і етапів творчого процесу. Велику роль тут відіграє вчений-лідер. Про це свідчать, зокрема, результати анкети, яку ми провели у 2005 році. Основною метою анкети було намагання з'ясувати шляхи, які сприяли залученню респондентів до наукової діяльності. Прикметно, що до самостійної наукової діяльності респондентів спонукали: лідер-учений (80%), бажання себе реалізувати, самоствердитись (52 %).

Наступний підхід має бути спрямований на навчання творчості студентів під час навчання у ВНЗ. Це зумовлює необхідність розробок, освоєння та впровадження інноваційних технологій навчання, застосування евристичних методів у процесі професійної підготовки, розробки методики розвитку креативності студентів у процесі самоактуалізації пізнавальної та професійної діяльності.

Лише у 5% опитаних студентів педагогічного інституту Прикарпатського національного університету спостерігалась потреба до самостійного пошуку знань і самореалізації в пізнавальній діяльності. У 70% опитаних вбачалась тенденція до накопичення інформації, а не до її пошуку. Таким студентам необхідна актуалізація особистісних можливостей.

Одним із шляхів здійснення цього завдання ми бачимо введення в навчальний процес таких навчальних курсів, як “Навчально-дослідна робота студентів” та “Основи наукових досліджень”, що сприятиме професійним контактам, виявленню їх загальних інтересів і спадкоємність творчих поколінь.

Необхідним під час навчання у педагогічному ВНЗ є напрямок на реалізацію навичок, отриманих студентами під час навчання; вироблення пошуково-перетворюючого стилю мислення; розвитку здатності до переосмислення одержаних знань та генерація нових ідей.

Шляхами реалізації цього етапу, на наш погляд, є:

- введення творчих завдань під час написання курсових та кваліфікаційних робіт;
- проведення навчально-наукових семінарів, заняття проблемних груп тощо;
- виступи студентів на університетських, міжвузівських та міжнародних конференціях.

Отже, ми прийшли до висновку, що досвід творчої роботи майбутнього педагога найбільш ефективно формується в процесі дослідницької діяльності. Тому метою будь-якої навчальної, виховної роботи студентів повинно бути пробудження активних дослідницьких інтересів, впровадження новітніх інтерактивних методик навчання.

Дана стаття не претендує на повне і всебічне розкриття всіх аспектів проблеми. Перспективними напрямками подальших наукових педагогічних студій вважаємо: вивчення змісту роботи з обдарованою молоддю у ВНЗ III-IV рівнів акредитації різного профілю, аналіз використання різнопланових форм і методів науково-дослідної роботи з обдарованою студентською молоддю у системі університетської освіти на сучасному етапі та ін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За ред. В. Кременя. Авторський колектив: М. Степко, Я. Болюбаш, В. Грубіянко, І. Бабин. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Державна національна програма „Освіта” (Україна XXI століття). – К.: Райдуга, 1994. – 62 с.
4. Закон України „Про освіту” // Голос України. – 1996. – 25 квітня.
5. Кремень В. Освіта в Україні: стан і перспективи розвитку // Неперервна професійна освіта: Теорія та практика. Випуск IV – К., 2001. – С. 7 – 17.
6. Рубинштейн С. Избранные философско-психологические труды: Основы онтологии, логики, психологии / РАН, Институт психологии. – М.: Наука, 1997. – 463 с.
7. Шейко В., Кушнарченко Н. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2002. – 295 с.

УДК 378.14

Рудницька Ж.О., В'яла А.П.

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА У ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ З КУРСУ ЗАГАЛЬНОЇ ФІЗИКИ

У статті досліджується проблема створення освітнього середовища, спрямованого на розвиток творчої особистості студентів вищих навчальних закладів, зокрема пропонуються засоби формування та розвитку творчих умінь студентів на лабораторних заняттях з курсу загальної фізики

Problem of formation of educational medium in Higher School for creative personality development is considered in the article. In particular methods for students creative work development during laboratory work on general physics are offered.

Фізика є світоглядною наукою, яка лежить в основі сучасного природознавства, тому постановка саме фізичної освіти є одною з актуальніших проблем, які стоять зараз перед університетами. Особливо важливою стає ця проблема при навчанні студентів молодших курсів – адже нове покоління сприймає фізичну картину світу на новому рівні культури та